

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 24 (1990)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 24 (1990)

Η εμπορική κίνηση στο λιμάνι της Πρέβεζας (1811-1813)

Κωνσταντίνος Καρανάτσης

doi: [10.12681/prch.39670](https://doi.org/10.12681/prch.39670)

Copyright © 2024, Κωνσταντίνος Καρανάτσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καρανάτσης Κ. (2025). Η εμπορική κίνηση στο λιμάνι της Πρέβεζας (1811-1813): Μελέτη βασισμένη στην εμπορική και προξενική αλληλογραφία των αδελφών Η. και F. Rouqueville. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (24), 47-61.
<https://doi.org/10.12681/prch.39670>

Κ. Καρανάτσης

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ (1811-1813)

Μελέτη βασισμένη στην εμπορική και προξενική αλληλογραφία των αδελφών Η. και F. Rouqueville (*)

«Μυρωδάτα οπωροφόρα δέντρα, δαρύλλια αιώνιας βλάστησης, σπίτια καθαρά, εύφορη γή, θάλασσα αστείρευτη αγαθών, μια πόλη που με το χρόνο αυξανόταν και πρόσφερε άσυλο σε δέκα χιλιάδες Έλληνες, ελεύθερους κατοίκους σ' αυτή τη γωνιά της Ηπείρου».(1)

Μιλάμε για την Πρέβεζα στην εκπνοή του 18ού αιώνα και ακούμε τους επιθανάτιους ρόγγους της Βενετίας, κάτω από τη διοίκηση της οποίας η πόλη γνώρισε μέρες καλές. Ακολουθεί μια ρευστή περίοδος (1798-1806), διεκδικήτρια της οποίας υπήρξε η Γαλλική Δημοκρατία, που έκλεισε βίαια ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων για να περάσει η Πρέβεζα στην αντίπερα όχθη, αυτήν της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Η μετάβαση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα τη συρρίκνωση και αλλοίωση της πληθυσμιακής σύνθεσης. Ο αριθμός των κατοίκων της πόλης μειώθηκε από 10 και 15 χιλιάδες στις 2-3 χιλιάδες ψυχές και οι ελαιώνες, μια από τις βασικές πηγές εισοδήματος, υπέστησαν ζημιά της τάξεως των 6 χιλιάδων δέντρων. Η γεωγραφική της θέση όμως και ο εμπορικός της ρόλος φάνηκαν παράγοντες ισχυρότεροι των γεγονότων, αφού «η Πρέβεζα έχει λιμένα καλόν» και «ο λιμνήν είναι αποθήκη εμπορική της πέριξ Ηπείρου».(2) Έτσι οι πληγές από τη μετάβαση γρήγορα επουλώθηκαν και η πόλη ξαναβρήκε το ρυθμό της, ρυθμό που έδινε το λιμάνι.

Η ανακοίνωση που ακολουθεί φιλοδοξεί να «αναγνώσει» τις καταστάσεις εισαγωγών-εξαγωγών των αδελφών Rouqueville στο συγκεκριμένο λιμάνι την περίοδο 1811-1813. Πρόκειται για τρίμηνες καταστάσεις που περιέχονται στην Προξενική και Εμπορική Αλληλογραφία του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας (Quay d'Orsay) και στους τόμους 4-8 του Προξενίου Ιωαννίνων.(3) Καθεμιά τους έχει οκτώ κάθετες στήλες οι οποίες με

(*) Ανακοίνωση που έγινε στο Διεθνές Επιστημονικό Συμπόσιο με θέμα: «Η Ιστορία της Πρέβεζας» που πραγματοποιήθηκε στην Πρέβεζα το Σεπτέμβριο 1989.

(1) F.Rouqueville, *Voyage de la Grèce*, Paris 1826, τ.2, σ.203-204.

(2) Αθ.Σταγειρίτης, *Ηπειρωτικά*, ήτοι ιστορία και γεωγραφία της Ηπείρου παλαιά τε και νέα, εν Βιέννη της Αούστριας 1819 κ.στ'.

(3) Αναλυτικότερα: Α.Μ.Α.Ε.-CCC, Janina, τ.4, 4 nov.1811, σ.324-334, τ.5, 16 avr.1812, σ.192-197 & 28 juil.1812, σ.452-464, τ.6, 31 oct.1812, σ.138-145 & 12 janv.1813, σ.298-315, τ.7, 15 avr.1813, σ.16-27 & 88-95, 11 août 1813, σ.365-376, τ.8, 10 oct.1813,σ.119-132 & 31 janv.1814,σ.315-324. Ακόμη τ.5, 11 avr.1812,σ.175

τη σειρά είναι: Σημαία, είδος πλοίου, αφετηρία ή προορισμός, αριθμός πληρώματος, βάρος φορτίου, είδος εμπορευμάτων, αξία, παρατηρήσεις. Στο τέλος των καταστάσεων δίνονται τα συνολικά μεγέθη της τέταρτης, πέμπτης και έβδομης στήλης, δηλαδή το σύνολο των πληρωμάτων, του όγκου και της αξίας.

Τον Ιούνιο του 1811 ο Γάλλος πρόξενος στα Ιωάννινα F. Rouquerville, απευθυνόμενος στον αρμόδιο Υπουργό, αναφέρει: «Μου είναι αδύνατο να δώσω στην εξοχότητά σας την κίνηση του λιμανιού της Πρέβεζας, όπου οι Άγγλοι είναι παντοδύναμοι». Περιέργως, το Νοέμβριο του ίδιου έτους, δηλαδή πέντε μήνες από την παραπάνω δήλωση, ο ίδιος ο Rouquerville συντάσσει τον πρώτο πίνακα της εμπορικής κίνησης του λιμανιού. Τις πληροφορίες του παίρνει από τον πράκτορά του και το τελωνειακό βιβλίο του λιμανιού. Στους επόμενους πίνακες δεν παρατηρούμε σημείωση αναφορικά με τις πηγές υλικού, ίσως γιατί την υπόθεση αυτή αναλαμβάνει ο αδελφός του H. Rouquerville, που διορίζεται Υποπρόξενος στην Πρέβεζα το 1812. Από την πρώτη κίολας έκθεσή του αναφέρεται το λαθρεμπόριο προς την Κέρκυρα και τα ιταλικά παράλια, του οποίου την αξία εκτιμά. Λαθρεμπόριο, που προφανώς έπεσε στην αντίληψή του. Την αξία του υπολογίζει σε 2-3 εκατομμύρια φράγκα ετησίως, ποσό που κατά προσέγγιση αντιστοιχεί στο 1/4 έως 1/3 της ετήσιας αξίας των καταστάσεων. Παρατηρούμε ακόμη ότι οι άθροισεις των στηλών συχνά είναι λαθεμένες και άλλοτε το δίδυμο αξία-ποσότητα συμπεριφέρεται κατά τρόπο περίεργο.

Η παντοδυναμία των Άγγλων που σε πέντε μήνες παραβλέπεται, το λαθρεμπόριο του οποίου η αξία εκτιμάται, οι αντιφάσεις μεταξύ ποσοτήτων και αξιών, τα αριθμητικά λάθη γεννούν δυσπιστία στην αυστηρότητα που περικλείουν το νούμερα των πινάκων. Έτσι, η όποια άθροιση προτάσεων που ακολουθεί, δεν στηρίζεται στο απόλυτο των αριθμών αλλά στην ερμηνεία της απόκλισής τους.

Από την παρατήρηση δύο και τριών ετών της εμπορικής κίνησης του λιμανιού της Πρέβεζας, όπως και κάθε λιμανιού, είναι προφανές ότι δεν φθάνουμε σε συμπεράσματα, αλλά σε σκόρπια ψεγάδια χρόνου αλλοτινού.

Αρχίζοντας τη συλλογή τους οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι ο τίτλος της πρώτης στήλης, που είναι, κατά λέξη, «έθνος στο οποίο ανήκει το πλοίο», συχνά σημαίνει την άφιξη ή αναχώρηση караβανιού από τρεις, τέσσερεις, δέκα βάρκες ή τρεις μπρατσέρες, ίσως δύο τραμπάκουλα κ.λπ. Στον παρακάτω πίνακα λοιπόν γίνεται προσπάθεια ταξινόμησης των στοιχείων που μας δίνει η πρώτη στήλη των καταστάσεων.

Φαίνεται ότι στο εν λόγω χρονικό διάστημα η σημαία με τη μεγαλύτερη

-176 & τ.6, 7 fev.1813, σ.296-297 & τ.8, 3 fev.1814, σ.31. Οι εισαγωγές-εξαγωγές των ετών 1812 και 1813 δίνονται σε τρίμηνες εκθέσεις αλλά και συνολικά για κάθε έτος. Για το 1811 υπάρχει μια έκθεση στις αρχές Νοεμβρίου και ακολουθεί μια δεύτερη για το υπόλοιπο του έτους με το ύψος της αξίας μόνο. Από τα ποσά και τις ημερομηνίες συμπεραίνουμε ότι στην πρώτη έκθεση περιέχονται τα τρία πρώτα τρίμηνα του 1811 και το υπόλοιπο αφορά την αξία του Δ' τρίμηνου.

συχνότητα εμφάνισης είναι η Αγγλοϊονική, ακολουθεί η Οθωμανική, τρίτη στη σειρά είναι η Γαλλική και τελευταία η Αγγλική. Συνδυάζοντας τις 3 πρώτες στήλες των καταστάσεων, δηλ. τη σημαία, το είδος του πλοίου και την αφετηρία ή τον προορισμό του, παρατηρούμε τα εξής:

α) Τη Γαλλική σημαία φέρουν κατ' αποκλειστικότητα βάρκες, που διεξάγουν το εμπόριο μεταξύ Κέρκυρας, Παξών, Πάργας και Πρέβεζας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΑΦΙΞΕΙΣ - ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ «ΣΗΜΑΙΑ»

ΣΗΜΑΙΑ	1 8 1 2										
	1ο τρίμηνο		2ο τρίμηνο		3ο τρίμηνο		4ο τρίμηνο		Σύν. κ. σημ.		
	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	
Οθωμανική	20	15	10	11	8	20	18	20	56	66	
Γαλλική	16	12	16	17	4	3	20	28	56	60	
Αγγλοϊονική	25	24	26	21	21	8	27	25	99	78	
Αγγλική	-	1	-	2	4	2	4	5	8	10	
Σισλιάνικη	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ρώσικη	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Συν. κατά Τρίμ.	61	52	52	51	37	33	69	78	219	214	
ΣΗΜΑΙΑ	1 8 1 3										
	Οθωμανική	17	14	19	14	23	11	21	16	80	55
	Γαλλική	23	16	4	4	5	22	12	11	44	53
	Αγγλοϊονική	25	36	28	27	38	41	17	10	108	114
	Αγγλική	10	4	3	4	6	5	5	9	24	22
	Σισλιάνικη	-	-	2	-	1	1	-	-	3	1
	Ρώσικη	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
	Σύν. κατά Τρίμ.	75	70	56	49	74	80	55	46	260	245

β) Η Αγγλική σημαία χαρακτηρίζει σκάφη μεγάλης χωρητικότητας, κατά συνέπεια πλοία που προορίζονται για ταξίδια ανοιχτής θάλασσας: πολάκες, ταρτάνες, μπρίκια, μπρατσέρες καλύπτουν τις απευθείας εμπορικές σχέσεις Μάλτας-Πρέβεζας.

γ) Υπό Οθωμανική κυριότητα συναντάμε σκάφη κάθε είδους και χωρητικότητας (από καϊκια μέχρι πολάκες και κορβέτες), που πλέουν όλες τις

θάλασσες.

δ) Τέλος υπό Αγγλοϊονική κυριότητα βρίσκουμε μεγέθη μικρά έως μέτρια (γόνδολες,⁽⁴⁾ καΐκια, βάρκες, μπρατσέρες, σπάνια τραμπάκουλα), που εξυπηρετούν τις όποιες εμπορικές σχέσεις ανάμεσα Ζακύνθου, Λευκάδας, Κεφαλλονιάς με την Πρέβεζα και λίγες φορές τις σχέσεις της Πρέβεζας με τις απέναντι ακτές της Αδριατικής.

Προσέχει κανείς ακόμα στον ίδιο πίνακα και στη στήλη του Γ'τριμήνου, πτώση του αριθμού των αφίξεων-αναχωρήσεων κατά το έτος 1812, σε αντίθεση με την εντυπωσιακή αύξηση αυτών κατά το επόμενο έτος. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η περίοδος μεταξύ Μαΐου-Οκτωβρίου (μέσα Β' έως Δ' τρίμηνο) είναι η προσφορότερη⁽⁵⁾ για το εμπόριο και τις θαλάσσες μεταφορές, η συμπεριφορά του Γ'τριμήνου του 1812 είναι ξένη. Αντίθετα, αυτή του 1813 κινείται σε άναμενόμενα πλαίσια. Επισημαίνουμε τέλος τη μείωση της εμφάνισης της Γαλλικής σημαίας κατά το Β' τρίμηνο του 1813.

Με πρόθεση να μελετήσουμε τις παραπάνω συμπεριφορές, αντλούμε από τις καταστάσεις την αξία ανά τρίμηνο, για να δούμε τυχόν συγκλίσεις ή αποκλίσεις. Η αντίθεση, όπως βλέπουμε στον πίνακα 2, ενισχύεται. Δεδομένης της διαφοράς αφίξεων-αναχωρήσεων στο διάστημα Ιουλίου-Σεπτεμβρίου των ετών 1812 και 1813, έρχεται να προστεθεί μια αντιστροφή ανάλογη διαφορά στο επίπεδο της αξίας.

Πριν διατυπώσουμε τη γνωστή άποψη περί αναξιοπιστίας του Rouquerville, ας εξαντλήσουμε τις όποιες πληροφοριακές δυνατότητες μας δίνουν οι στήλες των καταστάσεων. Δηλαδή ας συνδυάσουμε αφίξεις-αναχωρήσεις, αξία και όγκο: Το 1812 ο όγκος των εισαγωγών ανέρχεται σε 3134 τόννους και οι εξαγωγές σε 3125 τόννους, οι αντίστοιχοι όγκοι για το 1813 είναι 1959 τόννοι και 1904, αισθητά δηλαδή μειωμένοι. Αν ρίξουμε μια ματιά στον πίνακα 2 των χρηματικών αξιών, θα δούμε απόλυτη αντιστοιχία. Δηλαδή σημαντική μείωση αυτών στα 1813 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Κατά συνέπεια το διδύμο αξία-όγκος συμβαδίζει. Αντίθετα αναντιστοιχία υπάρχει στη σύγκριση του διδύμου αξία-όγκος με τον αριθμό των αφίξεων-αναχωρήσεων κατά τα ίδια έτη. Βλέπουμε δηλαδή μικρό αριθμό αφίξεων-αναχωρήσεων το 1812, τέτοιο που δεν δικαιολογεί τα αντίστοιχα μεγέθη όγκου και αξιών, ενώ το εντελώς αντίθετο συμβαίνει στις συγκρίσεις των αντίστοιχων μεγεθών για το 1813. Έτσι η αναζήτηση δεν έχει παρά να στραφεί προς την κατεύθυνση της χωρητικότητας ή της

(4) Γόνδολες συναντάμε μόνο υπό Αγγλοϊονική κυριότητα και κατά κύριο λόγο από τη Λευκάδα. Τυχαίο το γεγονός; Πρόκειται για μικρά πλεούμενα, χωρητικότητας 1-2 τόννων με πλήρωμα 1-2 άτομα. Ταξίδευαν παραλιακά, σε ρηχά νερά και κλειστές θάλασσες. Κληρονομιά από τους Βενετούς. Σχετικά με τα είδη των πλοίων βλ. Τζαμτζής Α.Ι., *Η ναυτιλία του Πηλίου στην Τουρκοκρατία*, Αθήνα 1986.

(5) Αφενός μεν η καλοκαιρία ευνοεί τα θαλασσινά ταξίδια, αφετέρου η σύμπτωσή της με την περίοδο των συγκομιδών καθιστά το πεντάμηνο Ιουνίου-Οκτωβρίου σαν το προσφορότερο διάστημα για εμπορία. Σχετικά βλ. Β. Κρεμμύδας, *Ιστορία του Ελληνικού Εμπορικού οίκου της Βενετίας - Σελέκης και Σάρου - μια στατιστική προσέγγιση*, «Θησαυρίσματα» 12, 1975, σ.171-179.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΟ (σε φράγκα)

	1 8 1 2		1 8 1 3	
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Εξαγωγές
1ο τρίμηνο	570 990	587 400	1 972 700	1 719 600
2ο τρίμηνο	767 300	691 900	1 055 900	986 370
3ο τρίμηνο	1 797 928	2 410 260	645 680	502 150
4ο τρίμηνο	882 258	1 306 700	1 947 000	1 134 400
σ ύ ν ο λ ο	4 017 976	4 996 260	5 621 780	4 342 520

συχνότητας караβανιών - αν υπολογίσει κανείς ότι το караβάνι αναγράφεται ως μια άφιξη ή αναχώρηση - κατά το συγκεκριμένο τρίμηνο. Σκάφη με μεγάλη χωρητικότητα είναι αυτά που διασχίζουν ανοιχτές θάλασσες και τέτοιες σχέσεις η Πρέβεζα έχει, κατά πρώτο λόγο, με τη Μάλτα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΑΦΙΞΕΙΣ-ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ-ΜΑΛΤΑΣ

Ετος	1ο τρίμηνο		2ο τρίμηνο		3ο τρίμηνο		4ο τρίμηνο	
	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.	Εισαγ.	Εξαγ.
1812	4	3	4	4	16	9	8	6
1813	9	8	12	6	4	6	9	9

Πράγματι, το τρίμηνο που μας απασχολεί παρουσιάζει μια κινητική έξαρση ανάμεσα στη Μάλτα και στην Πρέβεζα. Με τις 16 αφίξεις εισάγεται, όπως θα δούμε παρακάτω, το 54% του συνολικού όγκου και με τις 9 αναχωρήσεις εξαγεται το 46%. Τίποτε λοιπόν σκοτεινό και περίεργο. Τί συμβαίνει την επόμενη χρονιά; Πώς μυστηριωδώς, κατά το ίδιο διάστημα η κίνηση με τη Μάλτα ελαχιστοποιείται; Ανατρέχουμε στον πίνακα 1 και παρατηρούμε στη στήλη του Γ'τμήνου 1813 αισθητή αύξηση της αγγλοϊονικής σημαίας, δηλαδή αντικατάσταση της απευθείας σύνδεσης Μάλτας-Πρέβεζας. Τα δρομολόγια τροποποιούνται και η διανομή του αγγλικού εμπορίου γίνεται με ενδιάμεσες σκάλες-σταθμούς κυρίως την Κεφαλονιά.(6)

(6) A.M.A.E.-CCC, Janina, 24 Octobre 1813, σ.157-τ.8. «Όπως είχα την τιμή να πληροφορήσω την εξοχότητά σας με τις επιστολές της 10ης Ιουνίου και 13ης Σεπτεμβρίου, οι Άγγλοι κήρυξαν την Κεφαλονιά λψάνι ελεύθερο...» (μετάφραση).

τη Ζάκυνθο και λιγότερο τη Λευκάδα και την Ιθάκη.

Πριν όμως συνεχίσουμε με την ανά στήλη ανάγνωση και την προσπάθεια ερμηνείας των προξενικών καταστάσεων, θεωρούμε σκόπιμο να επανέλθουμε με αδρές γραμμές στο ιστορικό κάδρο της μείζονος περιοχής και της περιόδου. Όπως διατυπώσαμε στην αρχή αυτού του κειμένου, στο μεταίχμιο του 18ου προς τον 19ο αιώνα, το Ιόνιο και τα Ηπειρωτικά παράλια γνωρίζουν μια γρήγορη εναλλαγή κυρίων. Βενετοί και Γάλλοι, Άγγλοι και Τούρκοι παίζουν το νευραλγικό αυτό τμήμα στη ρουλέτα. Μιλήσαμε ακόμη για την επέμβαση του Αλη Πασά το 1806 και την κατάληξη της Πρέβεζας στην επικράτειά του, επικράτεια εξαρτημένη από την Πύλη. Το 1808 η Αγγλοοθωμανική συνθήκη φέρνει ένα ακόμα κτύπημα στο Γαλλικό εμπόριο, που την εποχή αυτή βρίσκεται σε παρακμή. Θέσεις κλειδιά για τον ανταγωνισμό, όπως η Κεφαλονιά και η Ζάκυνθος, περνάνε στα χέρια των Άγγλων. Το Γαλλικό Προξενείο των Ιωαννίνων από την ίδρυσή του επιφορτίζεται με την προμήθεια πάσης φύσεως υλικών αγαθών των κτήσεών τους στα Ιόνια. Όλες οι ενέργειες των αδελφών Rouquerville επικεντρώνονται προς την κατεύθυνση εξασφάλισης επαρκών αγαθών και τη διοχέτευσή τους στην Κέρκυρα, τους Παξούς και την Πάργα. Την ίδια περίοδο η Αλή Πασάς, κυβερνήτης της Ηπείρου και άμεσος ελεγκτής των περιοχών Θεσσαλίας, Αιτωλοακαρνανίας και Μοριά, δημιουργεί κοινό μέτωπο με τους Άγγλους, έναντι παροχών. Οι παρενοχλήσεις του μετώπου απέναντι στους Γάλλους παίρνουν χαρακτήρα επίσημο με απαγορεύσεις εξαγωγής σιτηρών από τα ηπειρωτικά λιμάνια και με ανοιχτή πρόκληση στους ανθρώπους που ενεργούν για λογαριασμό των Γάλλων. Έτσι εξηγείται και η σημαντική μείωση του αριθμού της Γαλλικής σημαίας κατά το Β' τρίμηνο του 1813.(7) Αργότερα, ο Πασάς των Ιωαννίνων αναθεωρεί την ταρίφα των τελωνειακών δασμών,(8) επιβαρύνοντάς την και δημιου-

(7) Ενδεικτικά βλ. Α.Μ.Α.Ε.-CCC, Janina, τ.6, le 23 mars 1813, σ.501-502.

(8) Α.Μ.Α.Ε.-CCC, Janina, τ.7 avril 1813, σ.5-6, όπου μνημονεύεται η ταρίφα του τελωνείου της Πρέβεζας: «Κάθε κεφάλι βοδιού και αγελάδας 2 πιάστρα / Άλογα και μουλάρια 3 πιάστρα / Χοίροι 1 πιάστρο / Τραγιά και κατσίκες 20 παράδες / Για κάθε φόρτωμα σιταριού των 100 οκάδων 3 πιάστρα / Για κάθε φόρτωμα καλαμποκιού των 100 οκάδων 2 πιάστρα / Για κάθε φόρτωμα βρώμης των 100 οκάδων 1 πιάστρο / Για κάθε βαρέλι λαδιού 2 πιάστρα και 20 παράδες / Για κάθε βαρέλι κρασιού 1 πιάστρο / Για κάθε βαρέλι ρακής 2 πιάστρα / Για κάθε μικρό καϊκι φορτωμένο 20 παράδες / Για κάθε μπρατσέρα με πλήρωμα 3 νοματέους 1 πιάστρο και 20 παράδες / Για κάθε φορτωμένο πλοίο 8 πιάστρα / Για κάθε οκά ζάχαρης και καφέ 10 παράδες / Για κάθε φόρτωμα λαχανικών 2 πιάστρα / Για κάθε φόρτωμα φουντούκια 2 πιάστρα / Για κάθε οκά καπνού 3 παράδες / Για κάθε αγκαλιά (brasse) καυσόξυλων 4 πιάστρα / Για κάθε φόρτωμα οικοδομικής ξυλείας (bois d'ouvrage) 1 πιάστρο / Κάθε κομμάτι ξυλείας για κατασκευές 4 πιάστρα / Αυγά πουλερικών και άλλα παρόμοια 10%. Στην είσοδο και έξοδο όλων των εμπορευμάτων που προηγούνται και ακολουθούν: είσοδος 4%, έξοδος 4%.

Γενικές διατάξεις: Η τιμή για τις άδειες εξόδου και μεταφοράς εμπορευμάτων (Passavants) με βάρκες και πλοία από τα λιμάνια της Αλβανίας αφήνεται στη βού-

γώντας ασύμφορο κλίμα εμπορίας. Έμπορος ο ίδιος παρεμβαίνει μέσω της εξουσίας για την προστασία των συμφερόντων του, που σε καμιά περίπτωση δεν έρχονται σε αντίθεση με τις πολιτικές του επιδιώξεις. Όσον καιρό οι Άγγλοι τον εξυπηρετούν, είτε μέσω του ανταγωνισμού, είτε μέσω των προμηθειών σε πολεμικό υλικό και άλλα είδη, αυτός διατηρεί ευνοϊκό καθεστώς. Όταν τα σχέδιά του σκοντάφτουν, δεν διστάζει να εκφράσει έμπρακτα τη δυσαρέσκειά του.

Για να επανέλθουμε όμως στην αποκωδικοποίηση των καταστάσεων, ας δούμε και τυχόν συντελεστές που διαμορφώνουν τις συνολικές αξίες των τριών ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΑΞΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ-ΕΞΑΓΩΓΩΝ
(κατ' έτος στην Πρέβεζα, σε φράγκα)

	1811	1812	1813
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	5 390 702	4 017 979	5 621 780
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	5 795 523	4 996 260	4 342 520
ΣΥΝΟΛΟ	11 186 225	9 014 239	9 964 300

Το 1811 είναι μια φυσιολογική χρονιά παραγωγής. Αντίθετα, το 1812 σηματοδεύεται από σιτοδεία. Καταιγίδες και ξηρασία καταστρέφουν τα σιτηρά της Θεσσαλίας, σιτοβολώνα της Ηπείρου, ενώ διασώζεται μέρος μόνο από την παραγωγή του κάλαμποκιού. Ακολουθεί βαρύς χειμώνας του 1813 και στη συνέχεια ακρίβεια (9) και πανώλη. Ο καιρός, βροχερός ή ξηρός, με λιακάδες ή κρύα, έτσι ή αλλιώς, καθορίζει την παραγωγή. Δεν είμαστε όμως σε θέση να εκτιμήσουμε το ποσοστό εκείνο επί της καλλιεργήσιμης γης που για διάφορους λόγους (επιδημία, πόλεμος, βαρύ φορολογικό καθεστώς), μένει ακαλλιέργητο ή και χέρσο από χρονιά σε χρονιά.

Έτσι η συμπεριφορά της αξίας για τα έτη 1811 και 1812 κυμαίνεται σε κανονικά πλαίσια, που σημαίνει ότι το συνολικό ύψος της αξίας του εμπο-

ληση των διοικητών. Για το κεφαλιάπικο, ακολουθώντας την ισχύουσα από τα έμμενα συνήθεια. Οι Πρεβεζάνοι δεν έχουν να πληρώνουν τίποτε για τις εισαγωγές που προορίζονται για κατανάλωση. Η εξαγωγή σιτηρών επιτρέπεται προσωρινά πληρώνοντας τα επιβαλλόμενα τέλη που καθορίζω εγώ. Η ζάχαρη και ο καφές που φορτώνονται στη Σαλαώρα για τα Γιάννενα δε θα πληρώνουν παρά 2% αφού προορίζονται για τους υπηκόους μου...» (μετάφραση).

(9) Έλλειψη και ακρίβεια αγαθών έχουν φθάσει σε τέτοιο σημείο που τον Ιούνιο του 1813 οι φούρνοι στα Γιάννενα κλείνουν κι ο λαός διαδηλώνει τη δυσαρέσκειά του στο σεράι. Γεγονός που αποτελεί αναφορά στην ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Βλ. Α.Μ.Α.Ε.-CCC, JANINA, τ.7, 26 Ιουν.1813, σ.267, Σπ.Αραβαντινός, Ιστορία του Αλή Πασά του Τεπελενλή, ό.π. F.Pouqueville.

ρίου της «σκάλας» έχει μια διακύμανση σύμφωνη με την παραγωγή (και κατά συνέπεια το ποσό του 1811 υπερβαίνει το αντίστοιχο του 1812, λόγω των παραπάνω καιρικών συνθηκών) και ακόμη ότι το εμπορικό ισοζύγιο είναι θετικό, δηλαδή οι εξαγωγές υπερβαίνουν τις εισαγωγές.

Την επόμενη ακριβώς χρονιά, το 1813, η αξία των εισαγωγών σκιάζει τις εξαγωγές, ενώ παράλληλα μια προοδευτική μείωση των εξαγωγών διακρίνει όλο το διάστημα που μελετάμε. Τί συμβαίνει; Κατά τη διάρκεια του 1813, οι Άγγλοι θέτουν σε εφαρμογή ένα παλιό τους σχέδιο που ακούει στο όνομα Πόρτο Παλέρμο ή Σκάλα του Πανόρμου και βρίσκεται στα μέρη της Χειμάρρας.(10) Από εκεί η θαλάσσια απόσταση μέχρι την Κέρκυρα και τις απέναντι Ιταλικές ακτές είναι κατά πρώτον πολύ μικρότερη απ' ό,τι η σύνδεσή τους με την Πρέβεζα και κατά δεύτερον η θέση του Πανόρμου προσφέρεται από κάθε άποψη για λαθρεμπόριο. Ο Πάνορμος λοιπόν αρχίζει να απορροφά μέρος του εξαγωγίσιμου προϊόντος της Ηπείρου, που άλλοτε διοχετευόταν από το λιμάνι της Πρέβεζας και να εξάγει με βάρκες ένα μέρος των εισαγωγών του προς τη Σαγιάδα και την Πρέβεζα. Συνεπώς το αρνητικό ισοζύγιο για το 1813 δεν κρύβει τίποτε το παράδοξο, ούτε αποτελεί εξαίρεση. Από την άλλη η φθίνουσα τάση της αξίας των εξαγωγών έχει την λογική του διδύμου παραγωγή-καιρικές συνθήκες και την αλλαγή προσανατολισμού μέρους από το εξαγωγίσιμο προϊόν.

Από το συνδυασμό αξίας-όγκου με την αφετηρία ή τον προορισμό των εμπορευμάτων ας προσπαθήσουμε να δούμε και κάποιες άλλες πτυχές της εμπορικής κίνησης του λιμανιού της Πρέβεζας.

Από την παραπάνω ταξινόμηση των διαθέσιμων στοιχείων βλέπουμε ότι οι συναλλαγές με το Ιόνιο κυμαίνονται μεταξύ 40-50% του όγκου και της αξίας, ένα άλλο 40-45% του όγκου και της αξίας απορροφούν οι σχέσεις με τη Μάλτα και δεν μένει παρά ένα 10-20% των αντίστοιχων μεγεθών για τις εμπορικές σχέσεις της Πρέβεζας με λιμάνια της Αδριατικής ή με πλοία που φθάνουν από Νάξο, Κύπρο, Σμύρνη, Βόλο κ.λπ. Κατά το χρονικό διάστημα δηλαδή που μελετάμε, διαφοροποιείται εντελώς η κατεύθυνση του εμπορίου της Πρέβεζας σε σχέση με εκείνη του τέλους του 18ου αιώνα που κυρίως διεξάγεται με τα λιμάνια της Αδριατικής.(11)

Δεν μένει τώρα παρά να μελετήσουμε τη στήλη με τα εμπορεύματα για να φθάσουμε έτσι σε μια συνολική εικόνα των πληροφοριών που μας δίνουν οι προξενικές καταστάσεις. Φυσικά αυτό δεν μπορεί να γίνει παρά

(10) A.M.A.E.-CCC, JANINA, τ.7, 22 Μαΐ 1813, σ.198-199 «...είναι στο Πόρτο Παλέρμο όπου γίνεται τώρα σχεδόν όλο το λαθρεμπόριο της Κέρκυρας, του Ναπλιού και μέρους της Αδριατικής. Κατά το μήνα Απρίλιο εισήλθαν 11 εμπορικά πλοία πλούσια φορτωμένα, προερχόμενα από τη Μάλτα, που πούλησαν τα εμπορεύματά τους στην Κέρκυρα και στα άλλα μέρη που σας έγραψα. Ο ίδιος ο Αλή Πασάς μου έλεγε προχθές ότι επί του παρόντος εμπορεύεται με τους Άγγλους πολύ περισσότερο στο Πόρτο Παλέρμο από ό,τι στην Πρέβεζα...» (μετάφραση)

(11) Scrofani X, Voyage en Grèce... fait 1794 et 1795, Paris et Strasbourg 1807 τ.3, tableau.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
ΟΓΚΟΣ-ΑΞΙΑ-ΤΟΠΟΣ

ΤΟΠΟΣ	ΕΤΟΣ 1812 - ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ									
	1ο ΤΡΙΜΗΝΟ		2ο ΤΡΙΜΗΝΟ		3ο ΤΡΙΜΗΝΟ		4ο ΤΡΙΜΗΝΟ		ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	
	%όγκου	%αξίας	%όγκου	%αξίας	%όγκου	%αξίας	%όγκου	%αξίας	%όγκου	%αξίας
ΙΟΝΙΟ	71	80	65	70	41	37	38,5	42,5	54	57
ΜΑΛΤΑ	21,5	13,5	35	30	54	59	49,5	47	40	37
λιμ.ΑΔΡΙ- ΑΤΙΚΗΣ	---	---	---	---	---	---	12	10,5		
απ' αλλού	7,5	6,5	---	---	5	4	---	---		
	ΕΤΟΣ 1812 - ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ									
ΙΟΝΙΟ	59,5	71	46	47,5	39	50,5	34	41,5	45	53
ΜΑΛΤΑ	40,5	29	54	52,5	46	31	44,5	39	46	39
λιμ.ΑΔΡΙ- ΑΤΙΚΗΣ	---	---	---	---	15	18,5	12	6		
προς αλλού	---	---	---	---	---	---	9,5	13,5		
	ΕΤΟΣ 1813 - ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ									
ΙΟΝΙΟ	42	46	48,5	52	39,5	39,5	29,5	16	40	38
ΜΑΛΤΑ	50	50	38,5	35	34,5	38,5	30,5	55	38	45
λιμ.ΑΔΡΙ- ΑΤΙΚΗΣ	3,5	1,5	13	13	15	10	9,5	8	10	8
απ' αλλού	4,5	2,5	---	---	11	12	30,5	21		
	ΕΤΟΣ 1813 - ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ									
ΙΟΝΙΟ	41,5	53,5	50	57,5	34	45,5	51,5	61	44	54
ΜΑΛΤΑ	50,5	38	29,5	17,5	66	54,5	27,5	21	43	33
λιμ.ΑΔΡΙ- ΑΤΙΚΗΣ	8	8,5	20,5	25	---	---	21	18		
προς αλλού	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

σε συνδυασμό με την τρίτη στήλη, δηλαδή την αφετηρία ή τον προορισμό των εμπορευμάτων.

Από το περιεχόμενο των εμπορικών σχέσεων της Πρέβεζας με το πέλαγος, διακρίνουμε το Ιόνιο σε δύο περιοχές: Μια περιοχή στα νότια Αγγλοκρατούμενη και μίαν άλλη στο βορρά Γαλλοκρατούμενη. Με την πρώτη η Πρέβεζα διατηρεί μια ισορροπία. Εξάγει αγροτικά, κτηνοτροφικά και δασικά προϊόντα και εισάγει κρασί, ρακί, σταφύλια, σταφίδα, λίγα βιοτεχνικά, όπως σαπούνι και είδη του Αγγλικού εμπορίου που αποθηκεύονται εκεί. Στο υπόλοιπο του πελάγους ισορροπία δεν υφίσταται. Η Κέρκυρα, οι Παξοί και λιγότερο η Πάργα εξαρτώνται από την Πρέβεζα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΙΟΝΙΟ

ΤΟΠΟΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΕΒΕΖΑ
ΚΕΡΚΥΡΑ	Λάδι, σαπούνι	Σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, βρώμη, αλεύρι, φασόλια, φακές, κουνιά, κρεμμύδια, σκόρδα, γλυκόριζες, βόδια, αγελάδες, πρόβατα, γουρούνια, άχυρο, μαλλί, τυρί, βούτυρο, δέρματα, καυσόξυλα, βαρελοσανίδες, ξύλα, κρασί, ρακί, ρούμι, σταφύλια, παστά ψάρια, χαβιάρι, σαρδέλες, λαχανικά, ελιές, πιπέρι μέλι, ζάχαρη, καφές, χαλκός, σίδηρος, indigo, alagias, κερι, βελανίδια, φουντούκια, σόδα.
ΠΑΞΟΙ και ΠΑΡΓΑ (12)	Λάδι, λεμόνια, πορτοκάλια	Σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, βρώμη, κρεμμύδια, σκόρδα, γλυκόριζες, βόδια, πρόβατα, γουρούνια, τυρί, βούτυρο, σανίδες, βαρελοσανίδες, κρασί, ρακί, μοσχάτο, χαβιάρι, μέλι.
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	Κρασί, μοσχάτο, ξύδι, ρακί, λικέρ, λάδι, σταφίδα, σύκα, μέλι, τυρί, βούτυρο, μαλλί, σόδα, σαπούνι, ζάχαρη, καφές, πιπέρι, κανέλλα, μολύβι, σίδηρος, χαρτί, υφάσματα (13), μεταξωτά, κερμέξι, σχοινιά, βαμβάκι, λεμόνια, αλάτι, πήλινα σκεύη (κιούπια).	Καλαμπόκι, κριθάρι, σιτάρι, ρύζι, φασόλια, κουνιά, φακές, ρεβύθια, σαρδέλες, παστά ψάρια, χαβιάρι, τυρί, βόδια, πρόβατα, σόδα, ξύλα οικοδομικής χρήσης, καυσόξυλα, βαρελοσανίδες, ξύλα, λαχανικά, φρούτα (πεπόνια), υφάσματα Τουρκίας, κάπες, δέρματα, μετάξι, alagias, καρύδια, φουντούκια, αμύγδαλα, βελανίδια, καπέλα, ελιές, λάδι, σκόρδα, κρεμμύδια.

<p>ΙΘΑΚΗ (14)</p>	<p>Κρασί, ρακί, ξύδι, σκόρδα, αλάτι μολύβι, σίδηρος, καφές, σχοινιά, σύκα, σταφύλια, αμύγδαλα.</p>	<p>Σιτάρι, καλαμπόκι, βρώμη, ελιές, καυσόξυλα.</p>
<p>ΛΕΥΚΑΔΑ (ΑΓΙΑ ΜΑΥΡΑ)</p>	<p>Κρασί, ρακί, λάδι, χαβιάρι, υφάσματα, σχοινιά, ζάχαρη, βαμβάκι, αλάτι, καλαμπόκι, ρεβύθια, σταφύλια, σταφίδα, σύκα, λεμόνια, σκόρδα, κρεμμύδια.</p>	<p>Μοσχάτο κρασί, ελιές, χαβιάρι, σαρδέλες, παστά ψάρια, υφάσματα Τουρκίας, κάπες, μεταξωτά, χαλκός, σίδηρος, κερί, αλάτι, καλαμπόκι, σιτάρι, φασόλια, κουνιά, φακές, βρώμη, αλεύρι, βαμβάκι, λινάρι, σκόρδα, κρεμμύδια, ξυλεία κατασκευών, βαρελοσανίδες, κάρβουνο, καλάμια, βόδια, πρόβατα, αρνιά, γουρουνόπουλα, κατσίκες, κότες, αυγά, τυρί, βούτυρο, μαλλί, φρούτα (κεράσια, πεπόνια, καρπούζια), καρύδια, αμύγδαλα, φουντούκια, πήλινα σκεύη, χειρόμυλοι, cochenille.</p>
<p>ΖΑΚΥΝΘΟΣ</p>	<p>Κρασί, ρακί, ρούμι, σόδα, σαπούνι, ρύζι, σουσάμι, τυρί, χαβιάρι, υφάσματα, διάφορα βιοτεχνικά είδη, εργαλεία, χαλκός, μολύβι, σίδηρος, καρφιά, ζάχαρη, καφές, σταφύλια, σταφίδα.</p>	<p>Σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, ξυλεία, βαρελοσανίδες, χρυσόξυλο, φασόλια, κουνιά, κρεμμύδια, τυρί, παστά ψάρια, βαμβάκι Τουρκίας, ελιές, γλυκόριζες, καρύδια, φουντούκια alagias.</p>

(12) Η Πάργα έχει σχετική επάρκεια σε σιτηρά. Σχ βλ Shat, M.R 1618/40,41.

(13) «Parkales», «draps», «etoffes», «toileries» κ.λπ.

(14) Τα караβάνια από βάρκες έχουν δύο και τρεις προορισμούς με αποτέλεσμα να μην αφήνουν τα περιθώρια να διακρίνουμε τα προϊόντα που πάνε στην πρώτη σκάλα, στη δεύτερη κ.ο.κ.

Σ' ένα πλήρη κατάλογο από αγροτοκτηνοτροφικά, δασικά, και βιοτεχνικά προϊόντα που απορροφούν τα δύο νησιά δεν έχουν να αντιπαραθέσουν στο ισοζύγιο παρά λάδι, λίγα εσπεριδοειδή και λιγότερο σαπούνι.

Η τριμηνιαία αλλά και η ετήσια μελέτη του περιεχομένου των εμπορικών σχέσεων μας παρέχει μια σειρά από πληροφορίες. Με δεδομένο ότι τα αγαθά που διακινούνται από την Πρέβεζα δεν προέρχονται από τη στενή περιφέρειά της (βλ. για παράδειγμα το σιτάρι) και ότι το Ιόνιο είναι μία μικρογραφία του Αγγλογαλλικού ανταγωνισμού, οι πληροφορίες αυτές μπορεί να είναι: Σχετικά με το χρόνο παραγωγής κάποιων αγαθών, τη διάρκεια της εμπορίας τους, την έλλειψη ή επάρκεια του τάδε ή δείνα αγαθού στον Χ τόπο, το δίκτυο διακίνησης των εμπορευμάτων κ.λπ. Ενδεικτικά αναφέρουμε το παράδειγμα με τα φασόλια: Κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου και αντίθετα με το υπόλοιπο του έτους δεν γίνεται καμιά αναφορά εμπορίας τους. Τί πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε από αυτή την παρατήρηση; Ότι πρόκειται περί οσπρίων και όχι περί χλωρών φασολιών; Ότι η παραγωγή τους χαρακτηρίζεται από μια μικρή καθυστέρηση εξαιτίας του κλίματος; Ότι εμπορεύονται την ετήσια παραγωγή και μόνο; Πώς αλλιώς εξηγείται το τρίμηνο κενό; Τέλος στο μέτρο που και το σιτάρι κινδυνεύει από ψωρίαση, αλλά το εμπορεύονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους μας βάζει σε υποψία ότι τα φασόλια προέρχονται από ορισμένη ακτίνα της ενδοχώρας και η εμπορία τους δεν παρουσιάζει το ανάλογο ενδιαφέρον όπως το σιτάρι ή το καλαμπόκι για επέκταση της καλλιέργειας, αποθήκευσης ή αναζήτησής τους σε μεγαλύτερη ακτίνα.

Σαν δεύτερο παράδειγμα στα πλαίσια άντλησης πληροφοριών από τον πίνακα 6 φέρουμε αυτό της ρακής και του κρασιού. Η ζήτηση των δύο ποτών στην Ήπειρο ξεπερνά κατά πολύ την προσφορά της μικρής παραγωγής της και των εισαγωγών από τα Αγγλοκρατούμενα Ιόνια. Για να καταλάβουμε το μέγεθος της κατανάλωσης αρκεί να δούμε το φορτίο των περισσότερων αφίξεων στο λιμάνι της Πρέβεζας από Νάξο, Κύπρο, Χίο, και «αλλού» που δεν είναι παρά κρασί. Παρά την αυξημένη ζήτηση των δύο αγαθών, διαπιστώνουμε ότι ένα μέρος εισαγωγών εξάγεται στην Κέρκυρα και τους Παξούς. Η μεσολάβηση της Πρέβεζας και όχι η απευθείας ενδοϊονική εμπορία δηλώνει το ανύπαρκτο, επίσημα τουλάχιστον,⁽¹⁵⁾ των σχέσεων μεταξύ Αγγλικών και Γαλλικών κτήσεων στο Ιόνιο.

Από τα ίδια πάντα νερά η Πρέβεζα επικοινωνεί και εμπορεύεται με την Πελοπόννησο μέλι, κορινθιακή σταφίδα, σύκα, κρασί, τυρί, βούτυρο, σαπούνι και προϊόντα του Αγγλικού εμπορίου στην Πελοπόννησο όπως καφές, ζάχαρη, σίδηρος συνθέτουν τις εισαγωγές στην Πρέβεζα, ενώ η τελευταία εξάγει καπνό, παστά ψάρια, μετάξι, μοσχάτο κρασί, λάδι, λίγα υ-

(15) Την επίσημη άποψη επιφραγίζει η έκδοση των «Certificats d'origine», δηλαδή πιστοποιητικών για τα εμπορεύματα, στα οποία ο Γάλλος Πρόξενος βεβαιώνει κατόπιν ελέγχου πως δεν πρόκειται για Αγγλικά προϊόντα ή προϊόντα των Αγγλικών αποικιών. Βλ. Γ. Παπαγεωργίου, «Τα πιστοποιητικά προέλευσης των εμπορευμάτων», Δωδώνη, τόμος ΙΔ, τεύχος 1 (1985, σ.151-174)

φάσματα Τουρκικής προέλευσης, γούνες, μολύβι, alagia κ.λπ.

Η έλλειψη παραγωγής σε μέλι στην Ήπειρο είναι γνωστή, όπως γνωστή είναι και η επάρκειά της σε κτηνοτροφικά προϊόντα. Προς τί λοιπόν οι εισαγωγές βουτύρου και τυριού; Αναφέραμε ότι από την Πρέβεζα δεν διακινούνται μόνο τα προϊόντα της περιφέρειάς της, το αυτό λοιπόν ισχύει και για τα αγαθά που δέχεται, δηλαδή η εισαγωγή βουτύρου δεν σημαίνει ότι προορίζεται κατ' ανάγκην για την κατανάλωση της ενδοχώρας του λιμανιού. Φαίνεται (βλ. για παράδειγμα τις σχέσεις με την Κεφαλλονιά στον πίνακα 6) πως η κτηνοτροφική παραγωγή της Ηπείρου δεν καλύπτει τις ανάγκες της ζήτησης που απαιτεί η διακίνηση της Πρέβεζας. Ίσως γιατί η κτηνοτροφική παραγωγή της Ηπείρου διοχετεύεται από χερσαίους δρόμους, ίσως γιατί εξάγεται από άλλες σκάλες, ίσως γιατί βρίσκει συμφερότερες αγορές από αυτές που συνδέεται η Πρέβεζα. Η ταύτιση μερικών από τα αγαθά στην στήλη των εισαγωγών και σ' αυτήν των εξαγωγών στον πίνακα 6, αποδεικνύει ότι η Πρέβεζα υπήρξε το διακανονιστικό σημείο του θαλάσσιου εμπορίου της περιοχής.

Ξεμακραίνοντας από τα Ιόνια και την Πελοπόννησο δεν μένουν στο καλάθι των συναλλαγών παρά τα αγαθά των εμπορικών σχέσεων της Πρέβεζας με τα λιμάνια της Αδριατικής και τη Μάλτα. Καφές, ζάχαρη, αλάτι, σταφίδες, λάδι, βαμβάκι και κλωστές, βελανίδια και δέρματα, σειρήνια, indigo, σίδηρος, σχοινιά, σόδα κ.λπ. είναι οι εξαγωγές της Πρέβεζας προς Αγκόνα, Μεσσήνη, Barletta, Otranto. Τις εισαγωγές από την άλλη συνθέτουν καφές, ζάχαρη, καρφιά, υφάσματα, γυαλικά, σανίδες, δέρματα και σιτάρι. Εύλογη η ερώτηση: Τί συμβαίνει με τον καφέ και τη ζάχαρη; Μήπως οι καπετάνιοι τα πηγαίνουν ταξίδι αναψυχής από την Πρέβεζα στην Αγκόνα και τα φέρνουν πίσω; Όχι βέβαια, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Πρώτον θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το μηχανισμό προώθησης των εμπορευμάτων που από σημεία-κλειδιά εξακτινώνονται προς όλες τις κατευθύνσεις. Δεν είναι σπάνιο λοιπόν το ίδιο εμπόρευμα να έρχεται σ' ένα τόπο από δύο ή και τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις. Δεύτερον θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι αυτές οι θέσεις κλειδιά δεν προωθούν πάντα τις ίδιες ποιότητες. Τρίτον, ότι οι τιμές είναι διαφορετικές, δηλαδή έχουμε αγορές και όχι μια αγορά, όπως τέλος θα πρέπει να προσθέσουμε μέσα σ' αυτή τη διαφορά την αντίστοιχη νομισματική. Αν τώρα τους παραπάνω συντελεστές, αλά παζλ, τους συνδυάσουμε, βρίσκουμε τα πηγαινέλα του καφέ και της ζάχαρης σαν μέρος της λογικής που διέπει το σύστημα διανομής. Όσο για την εισαγωγή ποσότητας σιταριού κατά το Β' τρίμηνο του 1813 στην Πρέβεζα, θα υπενθυμίσουμε ότι είναι η χρονιά και η περίοδος που κλείνουν οι φούρνοι στα Γιάννενα και ο λαός διαδηλώνει την πείνα του με το σύνθημα «ψωμί ή θάνατος».

Εκεί που δεν χωράει καμιά παρατήρηση είναι το περιεχόμενο των σχέσεων της Πρέβεζας με τη Μάλτα. Από την τελευταία εισδύει το Αγγλικό εμπόριο (καφές, ζάχαρη, ρούμι, σίδηρος, μολύβι, υφάσματα, φάρμακα, είδη μπακαλικής, indigo, cochenille) στην Πρέβεζα, ενώ από την Πρέβεζα εξά-

γονται μεγάλες ποσότητες Ξυλείας(16) σε όλες τις φόρμες της καθώς και σιτάρι,(17) λάδι, ελιές και σε δεύτερη μοίρα καλαμπόκι, φασόλια, δέρματα, σειρήνια.

Πρέβεζα, 1811-1813. Ένα λιμάνι στις δυτικές ακτές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ένα λιμάνι που τα μεγέθη της εμπορικής του κίνησης το αναδεικνύουν σε σημαντικό κόμβο της θαλάσσιας διακίνησης.

- Διαχωρισμός του Ιονίου σε δύο ζώνες. Μια μικρογραφία του Αγγλο-γαλλικού ανταγωνισμού στην περιοχή. Στο βορρά οι Γάλλοι, στο νότο οι Αγγλοι. Ενδιάμεσα; Η Πρέβεζα, τόπος στον οποίο λαμβάνουν χώρα οι αλχημείες και γίνεται η διανομή των εμπορευμάτων. Απαγορεύσεις, τελωνεία, ταρίφες, λαθραία.

- Η υπεροχή των Άγγλων ολοφάνερη και το περιεχόμενο των συναλλαγών απaráλλακτο, εδώ και δύο αιώνες. Καθεστώς, θα λέγαμε. Εμπορικό ισοζύγιο θετικό για την Οθωμανική Αυτοκρατορία και αρνητικό για τις δυτικές εμπορικές δυνάμεις. Εισαγωγές που έχουν να κάνουν με βιοτεχνικά προϊόντα και χρήμα, εξαγωγές σιτηρών και ό,τι άλλο η γη δωρίζει.

- Βάρκες. Πολλές βάρκες να πηγαινοέρχονται ανάμεσα στα Ιόνια νησιά και την Πρέβεζα και το φορτίο τους να μας δηλώνει τη σύνθεση της παραγωγής των νησιών ή σωστότερα το πλεόνασμά τους.

- Κέντρα, εξακτινώσεις, κύκλοι για να διευκολυνθεί η εισαγωγή των αποικιακών και βιοτεχνικών αγαθών αλλά και να μικρύνουν οι αποστάσεις, το κόστος να συμπιεστεί για το σιτάρι, το καλαμπόκι... Παιχνίδι με τις ταρίφες στις αγορές, στα τελωνεία. Το κέρδος στο νού, η εποχή. Σε κάθε εποχή.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Προτάσεις στον αέρα, που διαμορφώθηκαν παραπάνω, να επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Τον εμπορικό κανόνα της περιόδου. Τίποτε λιγότερο, τίποτε περισσότερο από αυτή την επιβεβαίωση. Άλλωστε δεν πιάνουμε ένα αρχείο στα χέρια μας για την αφή του. Πάμε σ' αυτό για να αντλήσουμε κάποιες πληροφορίες, που θα ενισχύουν το κανόνα ή θα αποκλίνουν από αυτόν σαν εξαίρεση ή που πιθανόν να δίνουν μια άλλη οπτική των πραγμάτων. Σε τελική ανάλυση δεν δίνουμε τη μάχη για να επαναφέρουμε το χρόνο, αλλά για να τον καταλάβουμε, για να μας καταλάβουμε επιτέλους. Έτσι λοιπόν ένα αρχείο δεν εξαντλείται. Θα μένει πάντα εκεί, να περιμένει εμένα, εσένα, τον τρίτο. Ο καθένας στον καιρό του και μαζί, αλλά με τα μάτια του καθένας, στο βάσανο να καταλάβει τη διάρκεια, τις συνέχειες και τη συνέπειά του.

(16) Παροδοσιακό εξαγωγίμο προϊόν της Ηπείρου, που κατ' αρχήν εκμεταλλεύονται οι Βενετοί, τους διαδέχονται οι Γάλλοι και ακολουθούν οι Αγγλοι.

(17) Σιτάρι και Ξυλεία κάνουν τον κανόνα φόρτωσης των πλοίων με κατεύθυνση τη Μάλτα.

ΧΑΡΤΗΣ: Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΛΙΑΝΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ (1811-1813)

